

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยโซ่งบ้านตลาดควาย อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ในเบื้องต้น ผู้วิจัยได้เข้าไปสำรวจสภาพพื้นที่ภาคสนามก่อน และศึกษาเอกสาร รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการศึกษาค้นคว้าจากผู้รู้ แหล่งข้อมูลและหลักฐานต่าง ๆ เพื่อนำมากำหนดแนวทางในการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยโซ่งบ้านตลาดควาย อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยโซ่งบ้านตลาดควาย อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการปรับตัวทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยโซ่งบ้านตลาดควาย อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี
4. เพื่อศึกษาผลของการปรับตัวทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยโซ่งบ้านตลาดควาย ตำบลจอมบึง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

ประชากร

ประชากร กลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยโซ่งบ้านตลาดควาย อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ในปี พ.ศ.2549 มีจำนวน 1,062 คน แบ่งเป็นชาย 497 คน และหญิง 565 คน ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 80 เป็นผู้ที่มีเชื้อสายไทยโซ่ง

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง 34 คน และพระสงฆ์ 1 รูป ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มผู้รู้เกี่ยวกับประวัติและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทยโชน่งบ้านตลาดควาย ที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป และอาศัยอยู่ในชุมชนมาอย่างน้อย 30 ปี และเป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากไทยโชน่งเป็นที่เคารพนับถือของประชาชนในชุมชน จำนวน 5 คน

2. กลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากไทยโชน่ง ประกอบด้วย พระสงฆ์ 1 รูป ผู้ใหญ่บ้าน 1 คน อบต. 2 คน ครูอาจารย์ 1 คน รวม 1 รูป และ 4 คน

3. กลุ่มประชาชนทั่วไป โดยเลือกเจาะจงจากกลุ่มผู้สืบเชื้อสายมาจากไทยโชน่ง ประกอบด้วย ผู้มีอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไป ได้แก่ พ่อบ้าน 5 คน แม่บ้าน 5 คน กลุ่มทำไร่ 5 คน กลุ่มเพาะเห็ด 5 คน กลุ่มผู้ทำนา 5 คน รวม 25 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้มีการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 วิธี คือ

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และบทความที่เกี่ยวข้องกับไทยโชน่งของนักวิชาการต่างๆที่ได้ทำการศึกษาไว้

2. การวิจัยในภาคสนาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสังเกต และการสัมภาษณ์ โดยเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามตั้งแต่เดือนเมษายน-เดือนธันวาคม พ.ศ. 2549 ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม ผู้วิจัยได้เข้าร่วมพิธีกรรมและประเพณี ตลอดจนกิจกรรมต่างๆของชาวไทยโชน่งบ้านตลาดควาย พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลในแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม

2.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตลักษณะพื้นฐานการปรับตัวทางวัฒนธรรม และผลของการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวไทยโชน่ง พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลลงในแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

2.3 การสัมภาษณ์ (interview) ประกอบด้วย 2 วิธี ได้แก่

2.3.1 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยได้กำหนดแนวคำถามขึ้น โดยสร้างคำถามกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งได้จากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยแบบสอบถามจำนวน 2 ชุด ได้แก่

2.3.1.1 ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านตลาดควาย เพื่อรวบรวมประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์และพัฒนาการของชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยสัมภาษณ์พระจำนวน 1 รูป กลุ่มผู้อาวุโสและกลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 7 คน

2.3.1.2 ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับลักษณะพื้นฐานทางวัฒนธรรม การปรับตัวทางวัฒนธรรม ปัจจัยที่ทำให้เกิดการปรับตัวทางวัฒนธรรม และผลของการปรับตัวทางวัฒนธรรม เป็นการสัมภาษณ์กลุ่มประชาชนทั่วไป จำนวน 26 คน โดยการแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 7 ตอน ประกอบด้วย

ก) ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ข) ตอนที่ 2 ลักษณะพื้นฐานทางวัฒนธรรม ได้แก่ ประชากร สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ การเมืองการปกครอง การศึกษา ครอบครัวและเครือญาติ เศรษฐกิจ การคมนาคม และภาษา

ค) ตอนที่ 3 การปรับตัวทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ อาหารการกิน การสร้างที่อยู่อาศัย การสร้างวัด ประเพณีอาชีพ ประเพณีสังคม ประเพณีชีวิต เครื่องมือเครื่องใช้ หมอพื้นบ้าน และการแต่งกาย

ง) ตอนที่ 4 การปรับตัวทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ประเพณีศาสนา ความเชื่อเรื่องผี และประเภทคำพังเพย

จ) ตอนที่ 5 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการปรับตัวทางวัฒนธรรม ได้แก่

(ก) ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย การเพิ่มและการลดลงของประชากร การเข้าร่วมกิจกรรม การสืบทอดภูมิปัญญา ความขัดแย้งทางทัศนคติ ความต้องการของสังคม และการเมืองท้องถิ่น

(ข) ปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย นโยบายภาครัฐ การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ เทคโนโลยีสมัยใหม่ การศึกษา และสื่อสารมวลชน

ฉ) ตอนที่ 6 ผลของการปรับตัวทางวัฒนธรรม ได้แก่ รูปแบบคงเดิม รูปแบบผสมผสาน และรูปแบบใหม่

(ข) ตอนที่ 7 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

3. แบบสังเกต เพื่อใช้สังเกตลักษณะทั่วไปทางวัฒนธรรมไทย ช่าง

ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่สมบูรณ์ ซึ่งเอกสารที่ใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ จดหมายเหตู บทความ วารสาร เอกสารงานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง และหนังสือของผู้แต่งทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัยจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่

- 1.1 หอสมุดแห่งชาติ
- 1.2 ห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ
- 1.3 สำนักหอสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร เขตดลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร
- 1.4 สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม มีรายละเอียดดังนี้

2.1 การเตรียมพื้นที่ โดยเข้าไปแนะนำสถานภาพของผู้วิจัยและชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ พร้อมทั้งขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และขออนุญาตเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในหมู่บ้าน ตลอดระยะเวลาที่เข้าไปศึกษาในหมู่บ้านจากผู้อาวุโส ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล พระสงฆ์ ครู ซึ่งระยะเวลาในการเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นนั้น เริ่มตั้งแต่เดือนเมษายน 2548 ถึงเดือนธันวาคม 2549 หลังจากนั้นเมื่อต้องการได้ประเด็นใหม่เพิ่มเติมก็โทรศัพท์สอบถามบ้าง ไปปรึกษาหารือผู้รู้ในชุมชนด้วยตนเอง

2.2 การสังเกตการณ์มี 2 วิธี คือ

2.2.1 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยเข้าไปในหมู่บ้าน และขออาศัยอยู่กับบ้านพ่อทัน ลืมกลืน เมื่อช่วงเทศกาลสงกรานต์ปีเดือนเมษายน 2549 เพื่อทำการศึกษาวรรณกรรมทางสังคมต่าง ๆ ที่อยู่ในหมู่บ้านเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2-3 จากนั้นบันทึกผลการสังเกตลงในแบบสังเกตชุดที่ 2 (แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม)

2.2.2 การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ดำเนินการในช่วงเดือนเมษายน 2549-เดือนธันวาคม 2549 โดยทำเป็นระยะๆตามความเหมาะสม ผู้วิจัยทำการสำรวจลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับขนาดของชุมชน ลักษณะภูมิประเทศ ตลอดจนแบบแผนการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวบ้าน เพื่อหาข้อมูลการปรับตัวของชาวไทยชองบ้านตลาดควาย จากนั้นบันทึกผลการสังเกต ลงในแบบสังเกตชุดที่ 1 (แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม)

2.2.3 การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์จำนวน 2 ชุด โดยผ่านการตรวจสอบของอาจารย์ที่ปรึกษา ประกอบด้วย

2.2.3.1 ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชนบ้านตลาดควาย เพื่อรวบรวมประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์และพัฒนาการของชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชน

2.2.3.2 ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับลักษณะทางวัฒนธรรม รูปแบบทางวัฒนธรรม ปัจจัยที่ทำให้เกิดการปรับตัวทางวัฒนธรรม ผลของการปรับตัวทางวัฒนธรรม และข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้รู้เกี่ยวกับประวัติและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทย ไช้บ้านตลาดถวาย จำนวน 5 คน กลุ่มพระสงฆ์จำนวน 3 คน และกลุ่มประชาชนทั่วไป โดยเจาะจงเลือกผู้ที่สืบเชื้อสายไทยไช้จำนวน 26 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยประกอบด้วย

1. แบบสังเกต ชุดที่ 1 และชุดที่ 2
2. แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 และชุดที่ 2
3. เครื่องบันทึกเสียง
4. กล้องถ่ายรูป

การตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เมื่อผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว ได้นำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องและแก้ไขแบบสัมภาษณ์ หลังจากนั้นได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและ ความเที่ยงตรงของเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ และนำกลับมาปรับปรุงแก้ไขครั้ง ตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

การตรวจสอบข้อมูล

ภายหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นแล้วจะมีการตรวจสอบข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความเที่ยงตรงน่าเชื่อถือ และสมบูรณ์เพียงพอที่จะตอบปัญหาการวิจัย โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) ซึ่งประกอบด้วย การตรวจสอบด้านข้อมูล (data triangulation) การตรวจสอบด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) และการให้ผู้ให้ข้อมูลได้ทบทวนข้อมูลและการตีความของผู้วิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (ปานทิพย์ คงอินละมัย, 2546 , หน้า 25-26)

1. การตรวจสอบด้านข้อมูล โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล
หลาย ๆ ท่านที่มีความแตกต่างกันในด้านอาชีพ อายุ และบทบาทในชุมชน แต่ผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน
ต้องมีเชื้อสายลาวโซ่ง

2. การตรวจสอบด้านวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยเลือกใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล
หลายๆวิธี ได้แก่ วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบ
ไม่มีโครงสร้าง และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยเลือกใช้แต่ละวิธีให้เหมาะสมกับสถานการณ์
และประชากรที่ศึกษาให้แก่กลุ่ม

3. การใช้ผู้ให้ข้อมูลทบทวนข้อมูลและการตีความของผู้วิจัย คือ ภายหลังจาก
การสัมภาษณ์และช้กถามแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลและการตีความที่ได้บันทึกไว้กลับไปให้ผู้ให้ข้อมูล
อ่านทบทวน และปรับปรุงแก้ไขให้ข้อมูลมีความเที่ยงตรงตามความเชื่อของผู้ให้ข้อมูล

นอกจากการตรวจสอบข้อมูลดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยยังได้ตรวจสอบความถูกต้อง
ของผลการศึกษาด้วยวิธีสร้างแบบสอบถาม (check list) ความซ้อกันพบที่ได้แล้วนำมาสอบถามกับ
ผู้ให้ข้อมูลเพื่อตรวจสอบผลการศึกษากครั้ง ทำให้ได้ผลการศึกษาที่มีความถูกต้องมากที่สุด

การวิเคราะห์และจัดกระทำข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ และได้นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์
เป็นประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยสรุปและเชื่อมโยงเนื้อหาประเด็นสำคัญต่าง ๆ
เพื่อนำมาเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์